

**«Қазақстан халқына» Ұлттық қайырымдылық І конференциясы
қатысушыларының Қазақстан Республикасының Үкіметіне
үндеуі**

«Қазақстан халқына» Қоғамдық Қоры (бұдан әрі - Қор), 2022 жылғы 1 шілде мен 16 қыркүйек аралығында Ұлттық қайырымдылықтың І конференциясын өткізіп, барлық мүдделі тараптардың ұсыныстарын шоғырландырып, әлеуметтік дамудың келесі өзекті мәселелерін жан-жақты қарастыруды және әрбір бөлім бойынша өз жауабын жариялауды сұрайды.

1. Әлеуметтік инфрақұрылым.

Бірқатар ұсыныстар денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қорғау және қолдау, мәдениет және спорт саласындағы жекелеген ұйымдар үшін ғимарат салуға, құруға, ашуға, жабдықтауға, жөндеуге және тіпті сатып алуға қатысты. Мұндай ұсыныстар барлық өңірлерде айтылды.

Бұл оңалту орталықтары, пансионаттар, хоспистер, хирургия орталықтары, ортопедиялық орталықтар, онкологиялық орталықтар, мектеп-интернаттар, балаларды қолдау орталықтары, оқушылар үйлері, спорт кешендері мен залдары, сауықтыру орталықтары, қоғамдық орталықтар, кітапханалар және т. б.

«Сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңында және заңға тәуелді тиісті нормативтік құқықтық актілерде инвесторға да, құрылысқа тапсырыс берушіге де бірқатар күрделі талаптар көзделгенін ескере отырып, орта мерзімді перспективада Қор инвестор және құрылысқа тапсырыс беруші болуды жоспарламайды.

Сонымен бірге, қоғамдық сауалдың өзектілігін ескере отырып, Үкімет Өңірлерді дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында көзделген өңірлік стандарттар жүйесіне сәйкес елдің әлеуметтік инфрақұрылымының дамуы туралы жұртшылықты тұрақты негізде хабардар етуді орынды деп санаймыз. Іс жүзінде мұндай ақпарат салалық мемлекеттік органдардың жобаларына, жоспарларына және есептеріне сәйкес жұртшылыққа жеке-дара түрде жеткізіледі.

«Бір терезе» қағидаты бойынша осы ақпаратты ұдайы жариялау жұртшылықтың назарын шоғырландыруға мүмкіндік береді және «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасы шеңберінде пәрменді құралға айналады.

Бұдан басқа, Өңірлік стандарттар жүйесінің мерзімсіз сипаты болуы, кезең-кезеңімен өзектіленуі және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 29 қарашадағы № 790 қаулысымен бекітілген Мемлекеттік жоспарлау жүйесі құжаттарының иерархиясына интеграциялануы маңызды болып көрінеді.

Медициналық-әлеуметтік оңалту ұйымдары туралы.

Тарихи тұрғыдан денсаулық сақтау, әлеуметтік қорғау және білім беру жүйелерінде медициналық оңалту, әлеуметтендіру және педагогикалық түзетумен айналысатын оңалту орталықтары жұмыс істейді. Оларды әртүрлі

уәкілетті органдар басқарады және оларды жабдықтау осы органдардың міндеті болып табылады.

Осыған қарамастан, Қорға жеке және мемлекеттік оңалту орталықтарын, сондай-ақ мамандандырылған мекемелерді (арнайы мектептер, күндізгі орталықтар) жабдықтау туралы көптеген өтініштер келіп түседі, оларда негізгі функциялардан басқа оңалту қызметтері де ұсынылады. Мемлекеттік құрылымдардың өтініш берушілері қаржыландырудың жеткіліксіз екенін, жеке өтініш берушілерден олардың дамуын қолдауды, сондай-ақ жабдықтаудан басқа ағымдағы шығыстарды жабуды сұрайды, бұл ретте олардың басым бөлігі мемлекеттік тапсырысты орындайды.

Сонымен бірге, ауруды ерте анықтау және ерте әрекет ету жүйесіндегі жаңа тәсілдерге, сондай-ақ аутизмі бар балаларға көмек көрсету жүйесін құруға сәйкес, жоғары деңгейдегі жабдықталуды, халықаралық әдістерді қолдана отырып, мамандандырылған кадрларды даярлауды қажет ететін және бір уақытта енгізуді қажет ететін жаңа ұйымдар пайда болады, өйткені бұл проблема әлеуметтік шиеленіс және мүгедектіктің өсуін туындатқандықтан өте өзекті және тез арада шешуді қажет етеді.

Мысалы, Қорға аутизмі бар және шетелде жүйке жүйесі, тірек-қимыл патологиясы бар балаларды оңалтуды қаржыландыру өтінішімен жүздеген өтінім келіп түсті.

Талдау көрсеткендей, үш жүйеде жұмыс істейтін оңалту орталықтары функцияларды жиі қайталайды. Денсаулық сақтау жүйесінде медициналық оңалту қызметтеріне ӘМСҚ ақы төленеді, стандарттар мен қағидаларға сәйкес көрсетіледі және барлық процестер цифрландырылған. Әлеуметтік қорғау жүйесінде әлеуметтендіру және медициналық оңалту жөніндегі іс-шараларды қамтитын арнаулы әлеуметтік қызметтер төленеді, алайда медициналық оңалту қызметтері регламенттелмеген, өйткені медициналық оңалту жөніндегі стандарттар мен қағидалар тек денсаулық сақтау ұйымдары үшін ғана бар. Білім беру жүйесінде педагогикалық түзету қызметтерінен басқа медициналық оңалту да көрсетіледі, медициналық оңалту қызметтері де стандартталмаған.

Сонымен қатар, көптеген өтініш берушілер негізгі проблемалардың бірі жабдықтардың амортизациясын, психоэмоционалды жүктемелерді және басқа факторларды ескермейтін төмен тарифтер екенін атап өтті.

Баяндалғанның негізінде медициналық-әлеуметтік оңалту ұйымдары ведомстволық бағыныстылығына қарамастан бірыңғай даму саясаты бар өңірлік стандарттар жүйесінде көзделуі тиіс деп санаймыз:

- оларды жетілдіру және тиімділігін арттыру бойынша нақты ұстанымы бар (әртүрлі оңалту орталықтарында баланың бағытын енгізу);

- аутизм орталықтары мен ерте араласу орталықтарының (динамикалық бақылау кабинеттері кешенді заңнамалық регламенттеуімен);

- халықаралық тәжірибе, оның ішінде қаржыландыру көздері (үш көзден қаржыландыру алу мүмкіндігімен) және қызметтерді стандарттау негізінде тариф белгілеу әдістемесін қайта қарай отырып.

Ауылдық елді мекендерде байланыс қызметтерінің қолжетімділігі туралы

Қор ерекше назар аударатын әлеуметтік инфрақұрылымның екінші маңызды элементі ауылдық елді мекендердегі интернет желісіне қолжетімділік мәселесі болып табылады.

Ауыл халқының өмір сүру сапасын арттыруға Қордың «100 ауылдық спорт залы», «Ауылдық жерлерде тірек мектептердің әлеуетін дамыту», «Ауыл мектептерінің түлектеріне арналған білім беру гранттарының бағдарламасы», «Ауылдық мектептерде, шағын қалалар мектептерінде және моноқалалар мектептерінде робототехника кабинеттерін құру» сияқты қайырымдылық жобалары мен бағдарламалары тікелей бағытталған. Бұл жобаларды іске асыру көптеген нақты әлеуметтік объектілерде Интернетке кең жолақты қолжетімділікке (КЖК) қолжетімділіктің болмауымен едәуір қиындайды.

Қазақтелекомның деректері бойынша 2022 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша ауылдық елді мекендерде КЖК қамту 6 290 ауылдың 76,5% - ын құрайды, тек 7 805 мың адам (97,5%) бар 4813 ауылдық елді мекен (СЕМ) КЖК қызметтерімен қамтамасыз етілген, алайда 1673 СЕМ немесе тұрғындарының саны 266,4 мың адам (СЕМ) бар барлық СЕМ-дің 26,5% - ы1%) мобильді КЖК-мен қамтылмай қалады.

Бір жағынан, сандар СЕМ-дің Интернетке қолжетімділікпен айтарлықтай кең қамтылуын көрсетеді.

Шын мәнінде, «соңғы миль» проблемасына байланысты көптеген әлеуметтік инфрақұрылым объектілерінде мұндай қол жетімділік жоқ, яғни нақты пайдаланушының үй-жайына физикалық жететін телекоммуникациялық желі тізбегінің бөлігі. Осылайша, жалпы СЕМ-ге «СЕМ-дегі ТОБЖ МЖӘ негізінде» жобасын іске асыру шеңберінде талшықты-оптикалық байланыс желісі (ТОБЖ) салынды, бірақ нақты абоненттерді қосу үшін ұялы операторлар желісі салынбаған.

Өңірлік стандарттар жүйесінде тірек СЕМ үшін 3G технологиясы арқылы Интернетке қол жеткізуді қамтамасыз ету, қалған СЕМ үшін спутниктік байланыс арқылы қамтамасыз ету көзделген, бұл ретте «соңғы миль» мәселесі ашық күйінде қалып отыр. Қазіргі уақытта мемлекетпен серіктестіксіз мобильді желілер операторлары СЕМ ішінде мобильді желілер салуға мүдделі емес екені және Интернетке қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін елді мекенге салынған байланыс желілері трафиксіз, ал ауыл тұрғындары – осындай қолжетімділіксіз қалатыны анық.

Осыған байланысты, СЕМ-ге ТОБЖ салумен қатар, спутниктік байланысты тестілеу, СЕМ-нің ішінде нақты абоненттер үшін, мүмкін МЖӘ негізінде ұялы операторлардың желілерін салу мәселесін қарау қажет деп санаймыз.

Бұл ретте Қор өз жобаларын іске асыру шеңберінде нақты әлеуметтік объектілерді - мектептерді, медициналық көмек көрсету пункттерін, ауылдық кітапханаларды және басқа да әлеуметтік объектілерді Интернетке қосу бөлігінде «соңғы миль» проблемасын шешу мәселесін қарауға дайын.

2. Ауылдық елді мекендердегі мектепте білім беру

Қазақстандағы мектептердің 71%-ы - ауыл мектептері. Өздеріңіз білетіндей, ауыл балаларының сапалы білімге тең қол жетімділігі жоқ, мұны ауылдық және қалалық мектептер арасындағы өсіп келе жатқан алшақтықты көрсететін әртүрлі рейтингтер мен зерттеулер растайды. Көптеген салалардағы, соның ішінде білім берудегі шамадан тыс теңсіздік ауылдардан қалаларға халықтың көші-қоны (*жұмысқа орналастыру мен тұрғын үйдің жаңа проблемалары туындайды*) және әлеуметтік әділетсіздік сезімінің артуы сияқты проблемаларды туындатады.

Ауыл мектебі әрқашан білім мен білімнің мекемесі ғана емес, сонымен қатар мәдениеттің, адамгершілік тәрбиенің тірегі және негізгі объектісі болды, онда мінез-құлық бағдары бар және құру мен дамудың жеке дағдыларын қалыптастыратын ауыл қоғамдастығының ең беделді мүшелері шоғырланған.

2018 жылдан бастап «Білім туралы» ҚР Заңында тірек мектептер – орта білім беру ұйымдары туралы норма бар, оның базасында шағын жинақталған мектеп оқушыларының сапалы білім алуға қолжетімділігін қамтамасыз ету мақсатында білім алушылардың қысқа мерзімді сессиялық сабақтарын, аралық және қорытынды аттестатталуын өткізу үшін жақын маңдағы шағын жинақталған мектептердің білім беру ресурстары шоғырландырылады.

Бүгінгі күні Қор бастаманы қолдап, ауылдық тірек мектептерді қолдау бағдарламасын іске асыруда, оның шеңберінде елдің үздік мектептерінің білім беру әдістемелерін трансферттеу қамтамасыз етілетін болады, бұл ретте мектептер жаңа модификация кабинеттерімен толық жарактандырылатын болады. Алайда Қор қарастыратын жобалар тірек және магниттік мектептер жүйесінің дамуы фрагменттік сипатқа ие деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Осыған байланысты, тірек мектептердің өзара іс-қимылының айқын алгоритмін, тірек мектептердің мұғалімдеріне арналған көшпелі сессия өткізу мүмкіндігін және магнит мектептерінің мұғалімдеріне арналған онлайн-оқыту жүйесін көздейтін ауылдық елді мекендердегі тірек мектептердің әлеуетін дамытудың жаңартылған тұжырымдамасы қажет деп ойлаймыз.

3. Азаматтарды бейресми және ақпараттық оқыту.

Адам дамуының прогресі әрқашан білімге тәуелді болды, бірақ білім беру құрылымының өзі барған сайын кеңеюде. «Өмір бойы бір білім» ұғымының «өмір бойы білім алу» ұғымына ауысуын орын алған факт деп санауға болады. Өмір бойы оқыту нәтижеден гөрі процесс болып табылады және оның мақсаты тек білім алу ғана емес, сонымен бірге жеке тұлғаның жан-жақты дамуы үшін білім алу үшін оқуды қолдау болып табылады.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 8 шілдедегі № 471 қаулысымен бекітілген өмір бойы оқыту Тұжырымдамасына сәйкес өмір бойы оқыту (үздіксіз білім беру) жасына қарамастан барлық халықты қамтиды және формальды, бейресми және ақпараттық (өз бетінше білім алу) білім беруді қамтиды.

Азаматтарды бейресми және ақпараттық оқыту бойынша жүйелі жұмыс азаматтардың әлеуметтік көңіл-күйін ұзақ мерзімді жақсартуға елеулі үлес

қосатынына сенімдіміз. Осыған байланысты Қор келесі салаларда өмір бойы оқыту Тұжырымдамасын іске асыруға белсенді қатысуға ниетті:

- 1) кәсіби кадрлардың (медициналық, педагогикалық, инженерлік және т. б.) біліктілігін арттыру;
- 2) балалар мен жастарға қосымша білім беру;
- 3) ересектердің өздігінен білім алуы (қоғамдық орталықтар мен кітапханалар).

Біз Қордың, жалпы үкіметтік емес және коммерциялық емес сектордың күш-жігері мемлекеттік жобаларды толықтырып қана қоймай, қоғамның зияткерлік дамуындағы синергетикалық әсердің өзін-өзі қамтамасыз ететін құралына айналуына көздейміз.

Бұл бастамалардың жеке білім беру траекториясы, микровалификация, нано-оқыту (nano degree) және кеңейтілетін дәрежелер (stackable degree) сияқты білім берудегі жаңа мемлекеттік тәсілдермен барынша біріктірілуі және өзара байланыстырылуы маңызды. Қордың кәсіби кадрлардың біліктілігін арттыру мәселелері бойынша қайырымдылық бағдарламалары мен жобаларын пысықтау кезінде біз Үкімет әзірлейтін KAZCVET формальды және бейресми білім беру нәтижелерін тану, көшіру және жинақтау әдіснамасына бағдарланғымыз келеді.

Сонымен қатар, Мемлекет басшысының 2022 жылғы 1 қыркүйектегі Жолдауында дербес білім беру ваучерлерін енгізу бойынша жоспарлар айтылды, онда баланы оқытуға мемлекет беретін барлық қаражат, *оның ішінде сыныптан тыс* қаражат бірыңғай білім беру шоттарында жинақталатын болады.

Балалар мен жастарға қосымша білім беру бойынша қайырымдылық бағдарламалары мен жобаларын әзірлеу кезінде Қор Мемлекет басшысының бұл бастамасын ескеруді көздеп отыр.

Осыған байланысты, өмір бойы оқытудың үкіметтік Тұжырымдамасы, ең алдымен, мемлекет пен коммерциялық емес сектордың кәсіби кадрлардың біліктілігін арттыру және балалар мен жастарға қосымша білім беру жөніндегі күш-жігерінің өзара байланыстылығы бөлігінде жетілдіруді талап етеді деп санаймыз.

Сонымен қатар, маңызды жеке бағыт - бұл ересектерді ақпараттық оқыту немесе өзін-өзі тәрбиелеу болып табылады. Қор үшін «Қоғамдық орталықтарды дамыту» қайырымдылық бағдарламасы түйінді болады, онда бастапқы кезеңде, оның ішінде ауылдық кітапханалар базасында қоғамдық орталықтарды дамыту бойынша нұсқалар қаралатын болады.

Қордың барлық шаралары жүйелі ықпал етуге бағытталғанын ескере отырып, бұл жерде сондай-ақ жалпы көріністі бастапқы түсінудің өткір қажеттілігі, қазір қоғамдық кеңістіктерге қатысты жағдай қандай, онда мемлекет өзі үшін басым аймақтарды көреді және мұндай жағдайда жеке капиталдың қатысуынсыз дамыту мүмкін емес.

Мемлекеттік жоспарлау Жүйесі шеңберінде мәдениет саласындағы өңірлік стандарттар жүйесімен және ең төменгі әлеуметтік стандарттармен байланыстыра отырып, азаматтар үшін қоғамдық кеңістікті дамыту Тұжырымдамасын әзірледі ұсынамыз.

Тұжырымдамалық тұрғыдан алғанда, бюджет қаражаты есебінен қаржыландырылатын барлық қоғамдық және мәдени объектілер біртұтас экожүйеге топтастырылуы мүмкін:

а) байланыс кеңістігі: қоғамдық орталықтар, кітапханалар, мұражайлар;

б) функционалдық кеңістіктер: филармониялар, театрлар, концерт залдары, конгресс-орталықтар;

в) рекреациялық кеңістіктер: спорт объектілері, саябақтар мен скверлер.

Осындай экожүйені құру қаржы және еңбек ресурстарын оңтайландыруға, тиімділікті арттыруға және әрбір осындай объектінің мақсат қоюын нақты айқындауға мүмкіндік берер еді.

4. Әлеуметтік қорғау және қолдау

Қорға әрбір үшінші өтінім негізгі қажеттіліктерді (тамақ, киім, дәрі-дәрмек) қанағаттандыру үшін қаржылық көмек көрсетуге берілген. Бұдан басқа, әлеуметтік жұмысты дамытудың Ұлттық орталығын (институтын) құру қажеттілігі бойынша, азаматтарға, оның ішінде өмірлік қиын жағдайға тап болған балаларға және олардың ата-аналарына көмек көрсету үшін жекелеген бағдарламалар әзірлеу бойынша нақты ұсыныстар бар.

Әлеуметтік қолдаудың негізгі шаралары ақшалай (атаулы әлеуметтік көмек, өзге де жәрдемақылар мен төлемдер) және өзге де материалдық көмек (азық-түлік себеттері, қызмет ақысын өтеу, тегін жол жүру) болып саналады.

Баламалы әлеуметтік қолдауға «Арнаулы әлеуметтік қызметтер туралы» ҚР Заңына сәйкес азаматтардың жекелеген санаттарына көрсетілетін арнаулы әлеуметтік қызметтерді жатқызуға болады. Алайда, қоғамдық секторда «Балама әлеуметтік қолдау» ұғымы жан-жақты және жан-жақты деген пікірлер бар, сондықтан ғылыми-тұжырымдамалық нақтылау және осындай қолдаудың нақты тетіктері мен құралдарын анықтау қажет.

Жалпы алғанда, «өмірлік қиын жағдайда жүрген адамдарды, отбасыларды» қорғау және қолдау мәселесі іс-әрекетке түсінікті және қарапайым қадамдарды әзірлей отырып, кешенді пысықтауды талап етеді деген түсінік бар. Үкіметке баламалы әлеуметтік қолдау саласында дәйекті мемлекеттік саясатты қалыптастыру қажеттігіне назар аударуды ұсынамыз.

Мемлекет басшысының 2022 жылғы 1 қыркүйектегі Жолдауында әлеуметтік қамсыздандыру жүйесін түзету қажет екені атап өтілді. 2023 жылдан бастап Отбасының сандық картасы мен Әлеуметтік әмиянды енгізу жоспарлануда. Атаулы әлеуметтік көмектің бірыңғай жүйесін құру азаматтардың әл-ауқатының маңызды элементі болады.

Осылайша, егер мемлекет мұқтаж адамдарға атаулы әлеуметтік көмектің тиімді моделін «осында және қазір» қағидаты бойынша құратын болса, онда Қор кейінге қалдырылған әсері бар, алайда жүйе құраушы маңызы бар ұзақ мерзімді жобаларға қатыса алады. Мысалы, азық-түлік банктерінің (food bank) желісін ұйымдастыру бойынша бірқатар ұсыныстар болды. Қор «әлеуметтік» министрліктердің ғана емес, сондай-ақ өзге де бейінді мемлекеттік органдардың (ауыл шаруашылығы, индустрия және инфрақұрылымдық даму, Ұлттық экономика, цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі

министрліктері) қатысуымен осындай ұзақ мерзімді жобаларды пысықтауды ұсынады.

5. Азаматтардың жекелеген санаттарына нысаналы көмек.

Дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету

«Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының 2020 жылғы 7 шілдедегі № 360-VI ҚРЗ Кодексінің 177-бабына сәйкес орфандық ауруларды емдеу тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде жүзеге асырылады. Алайда, барлық деңгейдегі бюджеттер осы заңнамалық норманы орындау үшін жеткілікті қаражат бөлмейді

Бұдан басқа, Қор өңірлік денсаулық сақтау басқармаларынан өткізілмеген тендер себептері, өнім берушіні іздеудегі проблемалар, бекітілген шекті бағалардың төмендігі және т. б. бойынша, яғни осындай дәрілік заттарды сатып алуға арналған бюджет шығыстары жоспарланған, бірақ бөлінген бюджет қаражатын игеруді әкімшілендіруде қиындықтар туындаған жағдайларда дәрілік препараттарды сатып алуға өтінімдер алады.

Осыған байланысты, Қордың қызметі орфандық аурулармен байланысты жағдайға әсер ететінін ескере отырып, Үкіметке Қор сатып алатын дәрілік заттардың толық тізбесін айқындауды ұсынамыз.

Мұндай тәсіл кезінде дәрілік заттарды сатып алу жеке өтінімдер бойынша жүзеге асырылмайды және Қор бұл жұмысты қосымша сараптамалық талқылаулар мен күрделі логистикалық тізбектерді тұрақты құру қажеттілігінсіз жүргізе алады. Дәрі-дәрмек саясатына сәйкес барлық сатып алуды үйлестіру Денсаулық сақтау министрлігінде қалады.

Онкологиялық көмек

Қазақстанда онкология сырқаттанушылық бойынша да, өлім бойынша да жетекші орын алады. Ел үкіметі аталған жағдайды жақсартуға басым көңіл бөледі: онкологиялық көмекті жетілдіру бойынша бағдарламалар іске асырылды, қазіргі уақытта 2018-2022 жылдарға арналған онкологиялық аурулармен күрес жөніндегі кешенді жоспар іске асырылуда.

Сонымен қатар, Қорға келіп түскен өтініштерді талдау жабдықтармен қамтамасыз етуде, құзыретті мамандар даярлауда, ерте анықтауды қамтамасыз етуде, қазіргі заманғы дәрілік заттармен қамтамасыз етуде пәрменді шараларды талап ететін осы бағыттағы бірқатар проблемалардың бар екенін көрсетеді.

Осылайша, Үкіметке алдағы жылдары онкологиялық ауруларға қарсы күрес бойынша кешенді шараларды жүзеге асыруды жалғастыру кезінде, проблемалық аймақтар болған жағдайда, қосымша шаралар, оның ішінде Қор тарапынан шаралар қажеттілігі туралы хабарлауды ұсынамыз.

Қазақстан Республикасының азаматтарын шетелге емделуге жіберу

Бүгінгі күні Қор тегін медициналық көмектің кепілдік берілген көлемі шеңберінде медициналық емес себептер бойынша Қазақстан Республикасының азаматтарын шетелде емделу мүмкіндігі жоқ шетелге емделуге жіберу жөніндегі шығыстарды толық не ішінара жабу арқылы жекелеген азаматтарға көмек көрсетеді.

Қордың қызметі кезеңінде Денсаулық сақтау министрлігі шетелде емдеуді ұйымдастыру жөніндегі комиссияның Жұмыс органы шетелдік медициналық ұйымның қаржы саясатының жұмыс органына ақы төлеу қағидаларына сәйкес келмеуінен немесе көмектің осы түрі Қазақстанда көрсетілмесе де, бірақ сонымен бір мезгілде пациенттерді шетелдік медициналық ұйымдарға жіберілетін аурулар тізбесіне енбегендіктен емделуге ақы төлеу туралы бірнеше рет өтініш жасаған.

ӘМСҚ қаржылық саясатын сақтау мақсатында Қор депозитті пайдалана отырып қаржыландыру тетігін ұсынды. Қор емдеу құнының 100%-ын шетелдік клиникаға төлейді, ал ӘМСҚ ақшаны өз ережелеріне сәйкес жібереді (30% және 70% немесе 50% және 50%), емдеу аяқталғаннан кейін шетелдік клиника депозитті қорға қайтарады.

Бағдарлама уәкілетті орган тарапынан жүйелі талдау жүргізуді және шетелдік емдеуге жіберілетін аурулар тізбесін қайта қарауды талап етеді. Аурулар тізбесі жаңа технологияларды енгізумен қатар, отандық кадрлардың құзыреттерін сапалық жағынан да, сандық жағынан да арттыруға тиіс.

Осыған байланысты Үкіметке пациенттерді шетелде емделуге жіберу саясатын қайта қарауды, жаңа сын-қатерлер мен трендтерді ескере отырып, тиісті нормативтік құқықтық актілерге қажетті түзетулер енгізуді ұсынамыз. Бұдан басқа, жаңа технологиялар провайдерлері және олардың практикаға ауысуы ретінде республикалық ұйымдардың рөлін өзектендіру қажет.

Жалпы, Қазақстанда медициналық көмекті жетілдіру және жаңа технологияларды енгізу жөніндегі шаралар жоспары қажет деп ойлаймыз, тиісінше медицина кадрларын оқытуды ұйымдастырумен және жабдықтар сатып алумен. Қор бұл жұмысқа, оның ішінде депозиттік қаржыландырудың ұсынылған тетігі арқылы қосылуға дайын.

Медицина кадрларының әлеуетін арттыру

Қор жұмыс істеген кезеңде медициналық ұйымдардан менторларды шақыра отырып, мастер-кластар шеңберінде дәрігерлерді оқыту бойынша қайырымдылық көрсету өтінішімен белгілі бір өтінімдер келіп түсті.

Бұл бағыттағы жұмыс өңірлерде мамандардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру функциясын Республикалық ұйымдар тиісті деңгейде жүзеге асырмайтынын көрсетті, сондықтан медициналық ұйымдардың өз білімдері мен дағдыларын жетілдіру үшін жол табу қажеттілігі туындайды.

Қорға жүрек-қантaмыр жүйесінің туа біткен патологиясы бар, патологиямен үйлескен балалардың ата-аналары, әсіресе туудың алғашқы айларында, шетелдік емдеуге жіберу үшін өтінімдермен жиі жүгінеді. Құлақ микротиясы мен атрезиясы бар балалардың ата-аналары үлкен қоғамдық резонанс тудырады, бұл мәселе көптеген жылдар бойы өз шешімін таба алмады.

Сонымен қатар, біздің отандық мамандар мұндай араласуды жасай алмайды және бұл ретте ұйымдардың даму жоспарларында олар көзделмеген деген қорытынды береді. Тиісінше өңірлерге технологиялар трансферті жоқ, жетекшілік ететін қызметтер бойынша Республикалық ұйымдардың әдіснамалық жұмысы жеткіліксіз.

Үкіметке пациенттердің шетелдік емделуге жіберілуін талдауды ескере отырып, оқытудың басым бағыттарын республикалық ұйымдармен және өңірлермен пысықтауды ұсынамыз. Қор бұл жұмысқа мастер-класс бағдарламасын әзірлеу немесе мамандарды шетелде оқыту арқылы қосылуға дайын.

Аурулардың диагностикасы

Жалпы алғанда, медициналық диагностиканың дамуы соңғы жылдары жеке медицина принципіне көшуге байланысты сапалы өзгеріске ұшырады, бұл кезде нақты пациентке өзіне сәйкес келетін емдеу әдісі тағайындалады. Атап айтқанда, бұл ең алдымен генетикалық зерттеулерге қатысты.

Қордың жұмысы барысында патологияның генетикалық диагностикасы бойынша қайырымдылық көмекке белгілі бір өтінім келіп түсті. Өтініш берушілер генетикалық аурулардың кеш жетілмеген диагностикасын, диагностикалық жабдықтың жоқтығын, биоматериалмен шетелге кету қажеттілігін, радио сәулелік диагностиканы жетілдіру қажеттілігін және т. б. атап өтеді.

Бұл ретте сарапшылар бүкіл ел бойынша осындай зерттеулер жүргізуге жұмылдырылуы мүмкін әртүрлі объектілерде жоғары технологиялық жабдықтардың болуын атап өтті.

Үкіметке диагностикалық қызметтерді шетелдік клиникаларға жіберу үшін көрсетілетін қызметтер тізбесіне енгізу мәселесін қарастыра отырып, генетикалық зерттеулердің толыққанды Стратегиясы, Онкологиядағы диагностиканың жаңа әдістерінің қажеттілігін талдау негізінде генетикалық диагностиканы жетілдіру жөніндегі шаралар жоспары қажет деп ойлаймыз.

Ағзалардың (ағзаның бір бөлігінің) және (немесе) тіндердің (тіннің бөлігінің) өлімнен кейінгі донорлығы

Қордың алғашқы жұмыс күнінен бастап шетелде органдарды көшіру бойынша қайырымдылық көрсету жөніндегі сайтқа 300-ге жуық өтінім келіп түсті. Сараптамалық талқылаулардың қорытындысы бойынша заңнамада мәйіттерден ағзаларды алуға келісімнің нақты презумпциясы болмауына байланысты мәйіт донорлығы қазіргі уақытта тоқырап, дамымай отырғаны, іс жүзінде трансплантация тек туыстық донорлардан ғана жасалатыны атап өтілді.

Бүгінде 3540 қазақстандық ағзаларды ауыстырып салуды қажет етеді, оның ішінде 92 бала. Қазақстандықтар басқа мүшелерден гөрі бүйрек ауыстырып салуды қажет етеді – 88,4%, жүрек – 4%, бауыр – 4,4% және өкпе, өкпе-жүрек кешенін қоса алғанда – 0,4%. Қазақстанда жүрек, өкпе, бауыр, бүйрек, ұйқы безі трансплантациясы жүргізіледі.

Пациенттерді шетелдік клиникаларға жіберу тәжірибесі көрсетіп отырғандай, донорды күтпей-ақ біздің отандастарымыз ұзақ ай немесе жылдан кейін қайтыс болады, өйткені бірінші кезекте өз азаматтарына басқа елдегі органдарды ауыстырады, бұл ретте оларды клиникада ұстауға бүкіл болу кезеңі ішінде орасан зор бюджет қаражаты жұмсалады.

Осыған байланысты Үкіметке заңнамаға тексеріс жүргізіп, мәйіттік донорлық мәселелері бойынша шаралар қабылдауды ұсынамыз.

Бейімдеме дене шынықтыру

Бейімдеме дене шынықтыру физикалық және интеллектуалдық қабілеттердің орнын толтыруға және кейде қалпына келтіруге көмектеседі, дененің функционалды жағдайын жақсартуға, физикалық қасиеттерді, психоэмоционалды тұрақтылықты және мүмкіндігі шектеулі адам ағзасының бейімделу резервтерін жақсартуға көмектеседі.

Қазақстанда бейімдеме спортты дамыту бастапқы сатысында тұр. Спорттың бұл түрі шектеулі контингент үшін Республикалық маңызы бар үлкен қалаларда ғана қолжетімді. Конференцияның диалог алаңдарында айтылған проблемалар бейімдеме спортты қалыптастыру жөніндегі стратегия мен іс-қимыл жоспарын уәкілетті органдармен бірлесіп әзірлеу қажеттігін айғақтайды.

Үкіметке бейімдеме, инклюзивті және паспортты, ерекше қажеттіліктері бар балаларға арналған спортты ажыратудың нақты шекараларын белгілеу, сондай-ақ әрбір бағытты қолдаудың түсінікті шараларын қалыптастыру ұсынылады.

Біз Үкімет жоғарыда айтылған барлық мәселелерге жіті назар аударады деп үміттенеміз. Бұл үндеу «Қазақстан халқына» Ұлттық қайырымдылық I конференциясының екі айлық жұмысының маңызды нәтижелерінің бірі болып табылады. 2022 жылдың екі айы ішінде (шілде-тамыз) ҮЕҰ өкілдерімен 48 zoom-кездесу өткізілді, оған 1173 ұйымның өкілдері қатысты. Қордың ірі донорларымен терең сұхбат жүргізілді. Еліміздің барлық 20 өңірінде дөңгелек үстелдер ұйымдастырылып, жергілікті өкілді және атқарушы органдармен, өңірлік мемлекеттік және қоғам қайраткерлерімен, өзге де азаматтық белсенділермен кездесулер өткізілді.